

MÙA GIĂNG, SƯƠNG PHỐ

Do ảnh hưởng của cao độ và rừng thông bao bọc nên tuy ở phần đông Nam của vùng nhiệt đới châu Á, Đà Lạt mang nhiều đặc tính của miền ôn đới. Không khí trong lành mát mẻ quanh năm, thết đãi chúng ta. Ánh sáng phong phú và dịu hòa, dù là ngày mùa xuân vẫn có mặt trời.

Đà Lạt có hai mùa rõ rệt: mùa mưa từ tháng 5 đến tháng 10, mùa nắng từ tháng 11 đến tháng 4. Mùa hè thường có mưa vào buổi chiều, đôi khi có mưa đá. Nhiệt độ tháng cuối năm là lúc phong cảnh tươi đẹp nhất. Tuy sáng có sương mù nhưng khi nắng lên trời trong ngời, lòng nở rộng gió. Đó là một mùa lý tưởng cho du ngoạn và cắm trại. Lượng mưa trung bình hàng năm là 1.562mm và độ ẩm 82%. Đà Lạt không bao giờ có bão, chỉ có gió lốc do ảnh hưởng bão từ biển thổi vào vì sườn Đông không có núi che.

VI KHUÊ ngắm mưa rơi, nghe tiếng mưa như gõ nhịp, nhà thơ dệt bút viết “Đà Lạt trong đêm mưa rơi” (1969):

“Tôi không hiểu vì sao lòng cảm này
sống lòng cảm chết ngấm i bao chết năm nay
chào ôi băng giá, ôi băng giá
đêm dài Đà Lạt như đêm nay

cho tôi nâng niu trong hai bàn tay
tấm lòng của em, nỗi đau quặn quặn
tấm lòng của mẹ, ray rứt từng ngày
tấm lòng của anh, bản khoăn rã rã

không làm gì hết cho cuộc đời này
chúng ta đã khóc nhủ u mê em ơi
những giọt nước mắt tình biển nấc
chúng mình có nhau trong đêm mờ a rồi...”

QUÁCH TÂN đưa ra nhận xét về những cảm nhận của Đà Lạt nhân khi ghi lại những khoảnh khắc của mình với HÀN MỘC TÂN lúc cùng ngắm bên cửa sổ :

“Đà Lạt thơ mộng thơ mộng, nhất là vào mùa xuân, hóm hóm thì ào xuống như xối, đến khi tạnh thì tạnh hẳn không kéo lại rơi. Và sau cơn mưa, quang cảnh trở nên trong sáng và đẹp đẽ hơn hẳn.

Hôm nay cơn mưa tạnh thì trời còn sấm lấm. Ánh mặt trời như đốm cựa sặc sỡ bồng bồng, trông rực rỡ phi thường. Những đám mây trắng lơ lửng trong sắc thông xanh mướt, nồm yên lơ lửng như đã thành băng. Những đoá hoa hồng vàng leo nồm vách tường nhà, đứng ngó cựa mựa, long lanh lóng lánh như kim cương...

Choàng vai tôi, tôi của sổ trông ra, Tân âu yếm nói:
- Nhà anh không treo tranh thớt phải quá!”

Trưa chớm hạ, những chớm hạ phai đi, thì trên biển trời đã xuất hiện vài mảng mây trắng rải rải giăng ngang thành phố. Cơn mưa giao mùa như những đốm trắng cài thêu lên hoa lá, lên cây cỏ, thì thắm trên mái nhà, như vang động mái đất, tựa như một khúc nhạc mựa rải trên phố thị, buôn làng, giăng giăng khắp núi đồi cô tịch. Tiếng mựa trên thành phố cao nguyên đã gọi hồn cho VIẾT TRĂNG viết những vần thơ “Mựa hoài Đà Lạt”:

“Đà Lạt m a hoài em ch ng hay
Ti ng m a sũng l nh c cây gày
M t tr i ch a bao gi ch u n ng
Bài th tình ch t l ng trên tay.

M a v n bay qua r ng qua núi
M a v n r i xu ng ph xu ng ph ng
Không gian s p tan thành l đá
Gõ vào h n gi t nh , gi t th ng.

Trong kho nh kh c. Em ch t i: mu n màng!
Trong kho nh kh c. Em v i xa: ph n mu n!
Anh h t h ng trong n m tin vô v ng
R t ng m ngùi thành c đ o cô đ n.”

Nh ng h t m a r i nhè nh giảng ph núi đ i Đà Lạt m t th i khi n nh c sĩ Đ C HUY khi ghé thăm thành ph này vào năm 1969 đã dâng trào ý nh c đ sáng tác “b n nh c đ u tay” c a mình, đó là b n “C n m a phòn” mà m y ch c năm sau v n còn đ c ghi âm và ph bi n r ng rãi. Hình nh c n m a phòn Đà Lạt lúc nào cũng nh ch p chùng thoáng hi n qua l i ca ti ng nh c.

Đ C HUY th l r ng m c dù sau đó mình có nhi u b n nh c thành công nh ng b n “C n m a phòn” v n là m t trong nh ng b n mà nh c sĩ a thích nh t vì nó ph n ánh đ c ph n nào cái quan ni m tri t lý c a tác gi và m đ ng cho tác gi vào lãnh v c sáng tác nh c sau này. N i dung b n “C n m a phòn”:

“C n m a phòn bay qua thành ph nh . Hàng cây đ t đ r ng hoa tàn úa. Bu n chìm vào m t đen ng i con gái hát m t mình.

Bài hát bu n nh cu c tình.

□ □ □ □ M t s m mai th c đ y. Tình yêu r i ch n g i bay theo nh ng c n m a phòn. Làm cánh chim bé nh . Ch i u nay nhi u mây xám. Bay theo nh ng c n m a phòn l nh lũng.

□ □ □ □ C n m a phòn bay qua thành ph nh . Đèn đêm l ng l g c trên đ ng ph . M t ngày bu n đã qua. Ng i con gái khóc m t mình. Đ i úa tàn theo cu c tình.

□ □ □ □ Bu n chìm vào m t đen. Ng i con gái hát m t mình. Bài hát bu n nh cu c tình. C n

mùa phụng bay qua thành phố nhỏ ...”

Đà Lạt có cái thú là đi chơi dạo mùa, từng cặp, từng lứa đôi kéo nhau đi trong làn mùa nhỏ dạt dào như những chiếc dù xinh xinh đủ màu sắc. Vòng tay quấn quýt quanh thân mình như truy tìm hơi ấm tình cảm khi trái tim thêm rung động. Tiếng mùa mãi vang vọng trong lòng người, giờ thì mùa chuyển mùa man man trên da thịt, thấm lịnh vào tâm hồn khi TÂM MINH cảm hứng viết bài “Sang mùa” như để riêng tặng những người bạn biệt ly sầu muộn:

*“Day dứt u hoài khúc nhạc mùa
Như nắng rải rải trên
Gió vờ trút lá vờ ng hè cũ
Mùa đến tuôn sầu ngập phố xưa
Lê bết, dãi vang niềm quạnh quẽ
Đông chân, thắm lòng niềm v
Hồn hoang nghiêng lịnh chi u Đà Lạt
Trời đất sang mùa gợi ý thơ.”*

TUYỆT SỰ N những cái ngoài cũng thấm hồn vào chốn cũ Đà Lạt, không quên những cảm mùa nên viết bài thơ “Như mùa Đà Lạt”:

*“Mùi đó mùi năm qua thoảng nhanh
Ngày đi mái tóc hãy còn xanh
Như thoảng nắng rải đất pha bết
Vết tho tha hồn người biệt có lành?”*

*Mùa chi u Đà Lạt trên trời xa
Thắm lịnh tâm hồn như nhà
San thành nắng hồng, thềm mùa a lữ
Sương ng động nắng niu từng giọt sa
Rỉ bết dãi cao vọt bết sâu
Bèo trôi theo ngọn sóng dâng trào
Bão như chân trời mùa bết cũ
Đèn chong ai có để chẹn nhau?*

Tháng năm Đà Lạt chiều mưa lịnh
Hội m cà phê ngọt ngọt ai
Hội t c n mưa đ tr i quang t nh
T i t thông r ng đ p n ng mai

Mưa chiều Đà Lạt gây thêm nh
Nh thác n c đ y, nh c xanh
Nh c t ng ng i đi k
Mưa chiều Đà Lạt t t h n anh.”

Mã a Xuân giảng ph trên thành phố g i h ng cho HU THU đ t bút vi t nh ng v n th trong bài “Th ng hoài”:

“Đà Lạt mùa Xuân
nh ng c n mưa nh
muôn n v sau
trăm năm m t chút đ t dào
r i muôn cái chút còn xao xuy n hoài!
Tr i Đà Lạt
n ng mong manh
khi mưa b t ch t
tung màn hình gió qua
chiều v hái tr m cành hoa
x p đôi gu c l i tr c nhà có th !”

Mùa Hè Đà Lạt đó, m áp nh mùa Xuân, đ u hi n nh mùa Thu và đôn h u nh mùa Đông. Nh c mã a mùa h nh g i chia ly thôi thúc VI T TRANG vi t bài “Nh th ng ngày tháng H”:

“Và phút chia tay,
Ch a k p l i t giã.
Xuân v a tàn, n ng r i v phía đó
Chiều tháng t , mưa r t l i n i này.
Mã a lênh đênh, ng m ngùi thành phố nh
Mã a nh t nhòa, che khu t dáng chim bay
Nh c mã a buồn sóng h chao thác đ

Núi rừng sừng, xanh mướt nhánh thông gầy.
Xì lách, chốc có mưa và gió
Gió thổi tấp tểm, mưa thổi tấp tểm mây
Và có nắng, nắng ngả nòng nọc
Chàng vàng đầu, mặt chỉ c lá trên cây.
Nghe quạ nh quạ, con dế c mòng sùi đá
Bầy c tha nhân, còn in lị d u giày
Lòng bặt chột nh thọt ng ngày tháng h
Mưa vô thọt ng, tím lách c vòng tay.

Và phút chia tay
Chưa kịp lị t giã
Xuân vạ tàn, nắng rị v phía đó
Chịu tháng t, mưa r t lị n i đây.”

Mưa Đà Lạt giảng mưa trên thành phố cũng khi n cho nhà thơ ng m ngủi nh lị bi t bao hình nh cũ ch t ch ng, đôi khi đ y ngang trái và nát tan. K lị “Truyện chúng mình” NH T TU N viết bài “Mưa trong k ni m”:

“Chịu mưa đó t ng không còn g p l i
L n cu i cùng hai đ a l ng nhìn nhau
Có bao gi em h u đ c anh đâu
Tình ngang trái và nh ng l i gian đ i.

Trong tay nhau nh u l n anh t h i
- Ái Khanh i! Em còn nh chẳng em
Bình minh h ng... và nh ng bu i ch u êm
Truyện Chúng Mình... v i bao nhiêu k ni m.

Hoa không đ i mà tình c b m đ n
Mình yêu nh ch a t ng có bao gi
Em v r i anh l i b v
Và b ng th y mu n g n h n mãi mãi.

Chịu mưa đó t ng không còn g p l i
Nào ng đầu trên thành phố Cao Nguyên
Đang âm th m đ m b c d i tr i đêm
Anh b ng th y đáng ng i x a th p thoáng.

Mái tóc mây b ng b nh che v ng trán

Nơi cũ i buồn vng ánh mặt nai t
Anh tng mình nh đang sng trong m
Ri thm nghĩ đó ch là... h n nh
Ai tho t g p... đã v i vàng... n tránh
Trong m a bay anh th th n quay v
Mimosa... tràn ng p i chân đi
Hoa hay chính tình ta... đang tan nát.

Tt tha hng nh mùa xuân Đà Lạt
Lòng băng khuâng... thng ng ng i cũ... năm nào
Tình tng phai theo ngàn cánh anh đào
Bng giây phút i... thm hng n i nh.

Ti ng m a nh
gi ng ai hoài n c n ...
L n cu i cùng
R i mãi mãi
Và mãi... mãi... chia xa
Cho h n anh n i bão táp phong ba
Thng ng tng h t... m a buồn n... trong k n m.”

Ngoài màn mã a giảng m c, đt tr i Đà Lạt còn bng bnh trong sòng ph . Đà Lạt tng đ c g i là “thành ph sòng mù.” QUÁCH T N ghi i k ni m v i HÀN M C T v c nh sòng mù i Đà Lạt thu xa xa a:

“Chúng tôi đang nói chuyện thì đng nh có m t lu ng sáng t trong h bay ra và thoáng nh t tr c m t. Chúng tôi chú m c: M t đám sòng l n bng chi c chi u chng, n i l nh b nh trên m t h . Sòng m i lúc m t v n cao và lan r ng, ph n chi u ánh trắng sáng h c c b n bên. Trong phút ch c m t h b khu t h n, và tr c m t chúng tôi, n i lên m t ng n “núi bông gòn” trng phau và sáng ánh. Ri m t ng n gió th i nh , sòng ùn ùn to ra kh p n i... cu n c tr i đt muôn v t. Chúng tôi không còn th y gì, ngoài ánh nng. Đ n n i đng sát bên nhau mà chúng tôi cũng không th y rõ đ c nhau!

Chúng tôi có c m giác tr i đt đã tan thành th y tinh và chúng tôi đang đng gi a h vô... Sòng bay thm má và m t lu ng h i m t a kh p châu thân, gây m t khoái c m dịu d u... Tôi nói kh cùng T :

- Mình đng chìm vào mng, hay mng đang l ng vào mình?
- H th c, phân bi t làm sao đ c! Nhng ch nói nhi u... Hãy l ng nghe... Đng nh có tng thì thm t đáy h vng đ n. Tôi không m đâu nhé! Hãy l ng nghe... Đng t a lan can

củ u trộm c dinh Quố n Đố o, chúng tôi nố m chố c tay nhau... Rố i sồ ng tan đố n, và đố n đố n mố t trắng sáng trố i. Tố nói:

- Cồ nh thố t huyố n mố ! Tiố ng lòng iố n cùng tiố ng tố o vố t! Con ngố i hòa hố n vào Thiên nhiên!

Trố i đã khuya, nhố ng còn tiố c cồ nh, chúng tôi đố ng tố a lan can củ u. Sồ ng thố m tố t củ áo, nhố ng chúng tôi không thố y iố nh. Bố ng mố t ngố n gió thố i, chúng tôi rùng mình iố n iố nh... Chúng tôi bèn đố t nhau đi nhanh vố nhà.”

Sồ ng Đà Lạt giảng phố khố p nú i đố i trùng đố p, vố ng vố n trên ngố n cây, đố m tố t đố i thố m củ . QUÁCH TỐ N viố t vố lý do đã khố i nguố n và gố i hố ng cho mình khi viố t nhố ng vố n thố trong bài “Đà Lạt đêm sồ ng”:

“Nhân nhố iố i củ nh cùng Tố thố ng sồ ng trên bố hố Đà Lạt mố t đêm trắng năm 1933, tôi làm bài “Đà Lạt đêm sồ ng”, gố i ra tố ng Tố :

*“Bóng trắng lóng lánh mố t hố im,
Thố i khố c theo nhau iố i rố i chìm.
Đố ng đố a non sao bố suố i ngố c,
Hố n say đố u đố u, mố ng êm êm.*

*Mố t luố ng sồ ng bố c bố ng tố mô
Lố n củ n vố ng trắng củ n mố t hố ,
Củ n củ non sao bố suố i ngố c:
Ngố i iố iố ng đố ng giố a hố vô.*

*Trố i đố t tan ra thành thố y tinh.
Mố t bàn tay ngố c đố m hố ng trình.
Âm thố m mố n trố n bên đố i má
Hố i mát đố mê chố y khố p mình.”*

Tố khen và cho là mố t bài thố thoát hố n iố i thố Đố ng củ nố p nghĩ iố n đáng thố . Tố bố o rố ng Đà Lạt Đêm Sồ ng đã mố iố i cho tôi bố c vào đố ng tố ng lai huy hoàng và nhiố u iố n viố t thố thúc đố c tôi làm thố mố i.”

Bài thố “Đà Lạt đêm sồ ng” đi sâu vào lòng ngố i. Tâm và củ nh hòa nhố p vố i nhau, đố a

tâm hồn thi sĩ lên cao, hồn như tan biến vào hư vô, không còn cảm giác thời gian không gian nữa. Nhà thơ LÊ TRIỀU PHƯƠNG NG (là học trò của nhà thơ Quách Tấn) đã bình bài thơ này của thơ y mình như sau:

“Vội ba khoảnh thi nhân đưa ngói đi đợc vào quá trình biến chuyển của không gian, thời gian và xúc cảm của khoảnh khắc ngoi lên như ánh trăng trong đêm sương. Thi nhân đưa ngói đi đợc đi tới cảnh thơ c đợc y màu sắc vào cõi mộng say say (kh 1) rồi tiến vào thời gian mơ o mệnh mang không còn gì đợc bám tựa, mộng cũng tan mà thơ c cũng tan, chỉ còn một bóng ngói đi giã a hư vô (kh 2); Cuối cùng thi nhân kéo ta qua thời gian - một màu trong suốt: con ngói đi thơ c, tiến hồn ng hồn phúc của cõi thiên thai (kh 3).

Một chút vẻ không gian, thời gian và cảm giác vốn chuyển trong mộng lờ mờ thoáng quan thoáng sinh, thơ c thơ c h h. Trong đó khoảnh khắc cảnh không một giây phút nào tan lờn vào cái hư h thơ c thơ c - nghĩa là thơ n trí luôn luôn tnh táo và thơ c t i.

Khách thơ ng cảnh đã đi theo thời gian từng giây từng phút, từng góc nhìn này đưa ng c nhiên khác, đưa hồn ng thơ vẻ đẹp và mối hi vọng từng khoảnh khắc o của thiên nhiên. Giã a hư vô vốn trở đợc, vốn nhn thơ c rợc mình “đợc”. Khi đợc Trôi tan ra thành một khối trong suốt vốn c nhn đợc tác đợc của hơi mát từ ngoài lên đôi má và khắp cơ thể.

Âm thơ m m n tr n bên đôi má
Hơi mát đê mê ch y khắp mình.

Toàn bài thơ toát ra vẻ đẹp diễm lệ, khoáng và sự thoáng thơ c say mê tuyệt vời tới tâm trạng ng c nhiên không có đâu vết cô đợc, lờn lờo. Khách thơ đợc đợc lên một không gian thanh tịnh nh trắng lờ : h và trắng đã trang đợc m và làm tăng vẻ đẹp cho nhau:

Bóng trắng lóng lánh một h im

Chợt trong và yên tĩnh của h đã quy n rũ trắng đợc soi mình và xu ng t m. Ánh sáng làm cho khuôn trắng đợc i n n c và trên tr i càng long lanh. Ng c i ánh trăng long lanh đã làm cho một thoáng của h r s ánh, thơ m ng. Nhà thơ t n hồn ng từng giây từng phút cảnh sắc kỳ diệu, mệnh mông, thơ m ng y vẻ i cảm quan và tnh thơ c của mình. Vì vậy nhà thơ thơ y đợc tợc đợc n vẻ thời gian đi qua. Nhà thơ đã níu thời gian ch m b c đợc mong kéo dài thời khắc hồn ng thơ vẻ đẹp huyền o của thiên nhiên.

Và trong khung cảnh huyền o ấy, thời gian đã chi u theo c c mu n của thi nhân nên đợc l i và hi n thành một h u thơ có một có tình. Thời khắc cũng không nh ng chi u lòng thi nhân mà thôi, mà đã trở thành một “kh ng m c nh” đợc cùng thi nhân ng m c nh, trong cảnh y chính thi nhân l i trở thành một bóng hình thơ m lợc đợc “t a non sao” bên “b sương c” say s a chìm đợc trong “bóng trắng lóng lánh một h im.”

Thơ m ng làm sao! Sao trôi như rời xu ng biến thành núi non cho thi nhân thổi mái t a mình. Sông Ngân đã rời vũ trụ, tuôn thành dòng suối ng c rung rinh ru m cho thi nhân.”

LÊ TRIỀU PHƯƠNG như cảm thơ tr n vẻ n bài thơ của Quách Tấn nên tiếp tục bình thơ :

“Vẻ đẹp của đợc tr i t vẻ quây qu n chung quanh thi nhân, hoá hi n thành một cõi lung linh

diễm huy.

Đông tã non sao b̄ sū i nḡ c

T̄ng th̄ i l̄ng đ̄ng l̄i không trôi n̄a và đ̄a mình hòa vào c̄nh s̄c siêu o. Tr̄i đ̄t, con nḡ i hòa nh̄p vào nhau thành m̄t c̄i th̄ m̄ng: xúc c̄m, tâm t̄ đ̄u chìm trong nḡt nḡy. Th̄i kh̄c theo nhau l̄i r̄i chìm.

Trong c̄n nḡy nḡt y b̄ng hīn ra m̄t làn s̄ng b̄c.

M̄t làn s̄ng b̄c b̄ng t̄ mô...

Làn s̄ng đ̄n đ̄t nḡt trong lúc h̄n say dịu đ̄u m̄ng êm êm: ch̄a k̄p t̄nh, ch̄a k̄p đ̄nh h̄ng, ch̄a k̄p nghĩ nḡi thì làn s̄ng đã kín đáo cūn c̄ đ̄t tr̄i m̄t cách nhanh chóng - Cūn v̄ng trắng, cūn m̄t h̄, cūn c̄ non sao, cūn b̄ sū i nḡ c.

V̄a m̄i nhìn vào m̄t đ̄i t̄ng... thì ch̄p nhoáng đ̄i t̄ng y đã b̄ cūn đi m̄t! Khi m̄i đ̄i t̄ng (ngōi c̄nh) m̄t s̄ch h̄t không còn gì đ̄ nhìn đ̄ th̄y, nhà th̄ ch̄t th̄y l̄i con nḡ i b̄ng cái nhìn t̄ nó (kh̄ 2).

Tr̄ng t̄ “b̄ng” (câu 1) và đ̄ng t̄ “đ̄ng” (câu 4)

M̄t làn s̄ng b̄c b̄ng t̄ mô...

Nḡ i l̄ng đ̄ng gīa h̄ vô

tác đ̄ng l̄n nhau cho th̄y m̄t h̄u th̄ v̄a th̄c t̄nh v̄a tr̄ v̄ng tr̄c m̄i bīn đ̄ch.

S̄ t̄nh th̄c y đã giúp thi nhân c̄m nh̄n ngay m̄t cách tr̄n v̄n nh̄ng hīn t̄ng đ̄t bīn c̄a đ̄t tr̄i.

Tr̄i đ̄t tan ra thành th̄y tinh

Ôi m̄i v̄ đ̄p m̄nh mông lai láng... Trăng long lanh, m̄t h̄ im, non sao, sū i nḡ c đã hòa tan thành m̄t ch̄t līu nh̄t th̄ trong sūt uyên nguyên.

Nó nh̄ m̄t làn t̄ nh̄ d̄ng hīn t̄ng cho mình, hoàn toàn riêng cho mình... Th̄n tiên thú v̄ đ̄n l̄m nḡ i.

H̄i mát đ̄ mê ch̄y kh̄p mình.

Thi nhân đ̄ng m̄t mình tr̄c v̄ tr̄ m̄nh mông song không th̄y cô đ̄n, ch̄i v̄i. Thi nhân đã đ̄ cho giác quan c̄a mình chan hòa vào các hīn t̄ng đ̄ng chuȳn đ̄i c̄a đ̄t tr̄i, đ̄ng th̄i gī nguyên v̄n s̄ t̄nh th̄c c̄a con nḡ i đ̄ng th̄ng ngōn.

V̄n “đ̄ng” t̄a non sao, v̄n “đ̄ng” gīa h̄ vô mà theo dõi c̄m giác lan truȳn lên “đôi má” và “ch̄y kh̄p mình”.

Th̄t tuȳt v̄i! Con nḡ i th̄ng mong đ̄c hòa nh̄p, tr̄m l̄ng vào thiên nhiên và sū i ngūn c̄a v̄n v̄t. Quách T̄n trong “Đà Lạt Đêm S̄ng”, t̄t c̄nh nḡ v̄ đ̄p dīm o lung linh trong sūt đã h̄i t̄ vây quanh thi nhân.

Hai bên cùng nhìn nḡm nhau trong ánh m̄t, con tim và t̄nh th̄c. V̄y còn gì đâu đ̄ đ̄t v̄n đ̄ hòa đ̄i u hay hòa nh̄p, đâu còn v̄n đ̄ tri th̄c “nh̄t nguyên” hay “nh̄ng nguyên”.

M̄t cây vīt khác là TR̄N UYÊN THI tr̄c h̄t nói đ̄n c̄m nghĩ c̄a mình v̄ Đà Lạt r̄i m̄i bình bài th̄ c̄a Quách T̄n:

“Đà Lạt, thành ph̄ s̄ng mù, thành ph̄ m̄ng m̄, ngūn thi h̄ng c̄a bao đ̄i... Làm sao v̄ l̄i Đà Lạt, v̄i t̄t c̄ các đ̄ng nét c̄a nó: mây tr̄ng gīng gīng đ̄u núi, muôn ngàn thung lũng xanh non, nh̄ng con sū i ngōn ngoè, nh̄ng r̄ng thông vi vu, nh̄ng căn nhà xinh xinh

nhóm rời rác trên sườn đồi, những vòm rau xanh mơn mơn, những cuộc tình thắm nồng, những bông cúc chia ly... Đà Lạt, với những con dốc thoải thoai, cái này chong lên cái kia, bui chi u mờ tối đỏ đỏ phía sau dốc, ngó đi lên dốc những bông cúc chân đóa mình gợn hờn đỏn thong gi.

Đà Lạt, với những con thác sôi bọt tung xoá, với chi c cu bông ngang làm bông thân c a mọt cây thông già đ nguyên v, n c li m vào thân cây ph đ y rêu xanh, bông lên không khéo tr t chân, th y mình chi v i gi a b sinh-t : nhìn v phía đ u gh nh, dòng n c ch y xi t đ đ i đ p vào những t ng đá b c đ u, nhìn v phía cu i gh nh, n c êm nhè nh trời, những thân c i m c t th ng ngu n xa xôi trôi v, lênh đênh nh thân ph n con ng i. Làm sao có th mang t t c nh ng th đó vào trong mọt b c tranh, hay mọt bài th ?

Sau ph n đ n nh p nói trên TR N UYÊN THI m i phát bi u v bài th “Đà Lạt đêm sòng” c a Quách T n:

“B n câu đ u, đã có th sánh vai v i mọt bài Đ ng thi, và có ph n tâm k . Hay nh t là câu “th i kh c theo nhau l i r i chìm”. Ta đã t ng nghe âm thanh r i: “Ti ng vàng r i xu ng gi ng / Trắng vàng r i b ao” (Hàn M c T), những th i gian - mọt ph m trừ phi hình th - cũng theo bóng trắng r i ch m ch m xu ng mọt h , thì th c là đ c đáo! Trong giây phút này ch a đ ng cái thiên thu.

Nh ng bài th s không có gì đ c bi t h n n a, n u không có sòng mù. Khi lu ng sòng bông xu t hi n, đ o n th hai, nh cánh tay áo c a mọt tiên nga, cu n c v ng trắng, mọt h , non sao, b su i ng c, và c thi nhân, cu n lên gi a h không, thì đó cũng là lúc bài th ch p cánh bay cao, là lúc c nh v t và con ng i hòa thành mọt, là lúc tr i và đ t hòa vào nhau và tan ra thành thu tinh.

Hi n h u hay là không hi n h u? Th c hay là m ng? N u nói là th c, thì sao không th y tấm đ ng đầu? Còn n u nói là m ng, thì sao có bàn tay c a tiên nga m n tr n lên má, khi n cho kh p mình mọt n i đê mê ch y r n r t?”

Nhi p nh gia TR N CAO LĨNH qua ng kính ngh thu t c a mình đã mô t sòng mù Đà Lạt đ i mọt khía c nh khá khác l , bông mọt cái nhìn th t đ c đáo c a ng i ngh sĩ:

“T t c nh ng c nh t ng màu s c y l i g p đ c mọt ngày sòng mù thì th t là huy n o. Đ i núi nh trời l ng l vì mây tr ng th p v t ngang chân. S n hi n t i m c cho ta th y nh đi trong gi c m ng. R i khi mọt tr i c nhoi lên cao, thành linh r i m nh xu ng nh ng tia sáng x t vào thung lũng làm cho mây tr ng, sòng bông cu ng quít thi nhau ch y tr n; c nh t ng nh ng màn m ng vô tri đó tho t bông bi t qu n qu i, chen l n n n p, v ng vít, v n v ng th t là k di u.

Ti c thay hình nh này ch đ dành cho mọt s du khách bi t tìm đ n những thung lũng t

năm sáu giờ sáng - giờ Đà Lạt đang ngủ ngon.”

Khi màn sương đêm mờ ng o v a tan thì mặt trời ban mai cũng v a e p ló đ ng choàng mặt p ánh sáng mờ ng manh lên đ i núi và c cây hoa lá, tr i t ng nhưng l a lên kh p các n o đ ng, lóng lánh trên mặt su i h , trong su t nh th y tinh. Trong trái tim ng i xa x hình nh này khó có th quên. T ph ng tr i xa nh v thành ph cao nguyên cũ NGÔ XUÂN H U viết bài th “Đà Lạt trong sương” (1985):

*“Tr i đ t khách m y đ rày tr l nh
ch u bu n th nh tóc ai bay
mùa vào hanh Đà Lạt có nh u mây
ng còn tr i trên sân Cù ng gió*

*H n Đà Lạt có còn th m hoa c
má còn h ng nh đào chín ban mai
s ng có còn nh g t phôi thai
trên tóc m m i mù khuya Võ Tánh*

*Này Cam Ly, con trăng này có l nh
nh h n th l th m i ch u đông
m t môi t i mà h n l nh nh đ ng
nh su i v n reo vui g t n bi t
Th nh quá nh ng mùa m a đ m tuy t
h n r ng r ng trên ng nhánh thông gày
mù s ng v x o mái tóc mây
Trên ph th xôn xao ch u n ng quái...*

*Đà Lạt i nh ngày th b l i
m t cao nguyên th n thơ i muôn đ i
m t ch u m a nh m t l ai r i
trên lũng th p, đ i cao...
bâng khuâng s ng khói*

*Đà Lạt i!
th mãi yêu em không b ng t ng nói
b ng l i thông, t ng su i, gió ven h ...*

*bằng mặt hồn thơ rớt mành là thơ
mà ngôn ngữ, âm thanh... đi u vô dng!”*

Sưu ng mù Đà Lạt cũng tng g ra muôn ý nhc tình t nên MINH K và D C M viết b n nhc “Đà Lạt hoàng hôn”. T lâu bài ca này n i tng v i tng hát Thanh Tuy n. Trong l i ca ta th y hình nh chi u xu ng thành ph m ng m và “màu lam tím Đà Lạt s ng ph m.” n hi n “Tng đôi đi trên ph v ng” khoác tay nhau d o trên các ng đ ng th ! Nh ng r i trong “h i s ng giá bu t” v n xen l n hình nh c a chia cách, c a “tình đ u dang d ” nên v n có b c chân cô liêu c a “ng i đi trong s ng r i”.

Hình nh s ng mù Đà Lạt cũng g i h ng cho VŨ THÀNH AN viết b n nhc “Bài không tên s 14” (Đà Lạt Xanh). B n nhc ca tng tình yêu đôi l a, cũng nhng nh giảng đ y:

*“Đà Lạt xanh trong... in d u chân em h ng. Đà Lạt n ng say... đ m tô th i con gái. Đà Lạt mù s ng... m ng m sóng cu n cu n. Tình yêu m i ch m... m ngu n đôi m t sáng.
M c i em t i... m có nhau trong đ i. K n m ng t ngây... bao nhiêu đ u vui m i. Sài Gòn mù kh i... tình vui có anh đ i. Đ i trong n i kh c kho i... c a tình anh ch i v i.
Em có b t... đ p nh t m t đóa hoa. Là tình yêu... tình yêu c a chúng ta. Em đã đ n... trong khi anh không ng . Và nh th ... ch ng l m t g c m .
Tình h ng anh trao... nh máu anh đang h ng. Nh p đ p trái tim... v n chia đ u s s ng. M n n ng dòng sông... tr i ra đ n vô cùng. Tng em t t c ... nh m m u trong không trung...”*

**(Trích: “ĐÀ LẠT NGÀY THÁNG CŨ”
So n gi : LS. Ngô Tng Giao)**

